

Saturs

Ievads	23
Pirmā daļa. Dievi un dievietes	27
Pirmā nodaļa. Iesākumā...	29
Jaunās pasaules radīšana	29
<i>Augšas Vecā vīra dusmas (vaioti)</i>	30
<i>Sarkano mālu zelta cilvēki (okanagoni)</i>	31
<i>Bebra mazbērns (čiroki)</i>	32
<i>Apaču radīšanas mīti</i>	33
<i>Jauns dievs tēvs (maiji)</i>	34
<i>Bezvārda dievs</i>	34
Āfrikas kalšana	35
<i>Hameleona tēvs, zirnekļa draugs (jao)</i>	35
<i>Nesasniedzamā saule (baroki)</i>	36
<i>Vemjošais radītājs (basongi)</i>	37
<i>Mebes dēls (bulu)</i>	37
Tēvi no Austrumiem	38
<i>Purušas upuris (indieši)</i>	38
<i>Mīts par Paņgu (ķīnieši)</i>	38
<i>Kami radītāji</i>	39
<i>Kodzīki</i>	40
Eiropas dievi	40
<i>Gaismas un tumsas dēli (ķelti)</i>	40
<i>Bora dēli</i>	41
<i>Ovidija "Metamorfozes"</i>	42
<i>Orfeja radīšanas mīts</i>	42
Radīšana civilizācijas šūpulī	43
<i>Vecā derība</i>	43

12 Saturs

<i>Atuma attīstība (ēģiptieši)</i>	43
<i>Ptaħa pacelšanās</i>	44
<i>Apsu augšāmcelšanās un krišana (babilonieši)</i>	45
Otrā nodaļa. Dumpinieki, iekarotāji, nemiera cēlāji	47
Kojjots, ērglis, klaburčūska un krauklis (Amerikas pamatiedzīvotāji)	47
<i>Viltnieks kojjots</i>	48
<i>Ērglis, viltīgais radišanas aizstāvis (salinani)</i>	48
<i>Klaburčūska, kojjota ienaidniece (maidu)</i>	48
<i>Trīs zīmju putns (kajovi un kri)</i>	49
Āfrikas Jaunuma karaļi	49
<i>Cagns (bušmeni)</i>	40
<i>Divkrāsu cepure (jorubi)</i>	50
<i>Stāsta karalis (rietumāfrikāņi)</i>	51
Rietumu dumpinieki	51
<i>Uguns nesēji (grieķi un romieši)</i>	51
<i>Lokijs, nevienprātīgais brālis (skandināvi)</i>	52
Pret austrošo sauli	53
<i>Pērtiķu valdnieks</i>	53
<i>Susanovo</i>	55
<i>Dievu aprunātājs (hindi)</i>	56
Dumpinieku bērni	56
<i>Karš debesīs (ebreji)</i>	56
<i>Dēls, kurš gribēja būt karalis (babilonieši)</i>	57
Trešā nodaļa. Dievi starp mums	59
Dievi, vadoņi un cilvēki	59
<i>Peru ceļojošais dievs (inkī)</i>	60
<i>Haizivju karalis (havajieši)</i>	60
Āfrikas staigājošie dievi	61
<i>Lubāre</i>	61
<i>Dievs Ugandas priesteros</i>	61
Rietumu dzīvie dievi	62
<i>Apollona priesterienes</i>	62
<i>Zeva daudzās sejas</i>	62
<i>Iekarotāja tēvs (Zevs-Amons)</i>	63
Austrumu avatāras	63
<i>Avatāra punduris (hindi)</i>	64
<i>Rāma ar cirvi</i>	64

<i>Dharmas princis uzvarētājs</i>	66
<i>Ardžunas kaujas rati (Krišna)</i>	67
<i>Pēdējais avatāra</i>	67
<i>Bodhisatvas</i>	68
Dievi ierodas auglīgā laikā	69
<i>Mesija Saošjants</i>	69
<i>Hora tēvs (Ozīriss)</i>	69
<i>Upurētais dēls</i>	71
Ceturtnā nodaļa. Žēlsirdības, mīlestības un auglības sniedzēji	73
Žēlsirdība un auglība Jaunajā pasaulē	73
<i>Dāvanu devējs kuprītis (hopi/pueblo)</i>	74
<i>Varavīksnes sērfotājs (havajieši)</i>	74
Dzīve un piedošana Vecajā pasaulē	74
<i>Dievs stabulētājs (grieķi)</i>	75
<i>Dievietes noslēpumi (grieķi)</i>	76
<i>Auglīgā uguns dieviete (īri)</i>	78
Budas Amidas novēlējums (Āzijas tautas un indieši)	78
<i>No asarām dzimušais dēls</i>	80
<i>Ķīniešu mīlotā dieviete</i>	81
<i>Astoņu pozu dieviete</i>	81
Žēlsirdība un pārpilnība auglīgajā laikā	82
<i>Aitu aploka dievs (babilonieši)</i>	82
<i>Žēlsirdīgais punduris (ēģiptieši)</i>	82
Piektā nodaļa. Kaujas lauka valdnieki	85
Amerikas pamatiedzīvotāji	85
<i>Kara kolibri (acteki)</i>	85
<i>Kocumelas kareivis (maiī)</i>	86
<i>Iekarotājs (havajieši)</i>	86
<i>Tas, kurš izraisa karu (lakoti)</i>	86
<i>Mainīgās Sievietes dvīņi (navahi)</i>	87
Kara dievi melnajā kontinentā	87
<i>Karš no debesīm (bagandī)</i>	87
<i>Kara dievs ar diviem tētiņiem (jorubi)</i>	88
Karš Vecajā pasaulē	88
<i>Kara dieva attīstība (ģermāņi)</i>	88
<i>Trīskāršā kara dieviete (ķelti)</i>	90
<i>Vairoga un šķēpa dievs (grieķi)</i>	91

Šausmu dvīņi (grieķi)	91
Viedā uzvaras dieviete (grieķi)	92
Dievs septiņgalvis (slāvi)	92
Karš apgaismības zemē	93
Kara dieva krišana (hīndi)	93
Dzeltenā imperatora pretinieks (ķīnieši)	93
Kareivis, kurš kļūva par dievu (ķīnieši)	94
Astoņu karogu dievs (japāņi)	95
Kara dievi civilizācijas šūpulī	95
Inannas attīstība (šumeri)	95
Postītājs (semīti)	95
Dievs piekūns (ēģiptieši)	96
Kareive audēja (ēģiptieši)	96
Sestā nodaļa. Postītāji	97
Lielā gara ienaidnieki (Amerikas pamatiedzīvotāji)	97
Gaismas un tumsas brāļi (inuīti/eskimosi)	98
Maskotais dievs (acteķi)	98
Nāves dvīņi (maiji)	98
Nāves dieviete ar cūkas galvu (Klusā okeāna dienvidi)	99
Cits skatījums uz nāvi (afrikāņi)	99
Vecās pasaules postītāji (eiropieši)	100
Valhallas dievs, nāves dieviete	100
No neprāta līdz nāvei (etruski)	101
Strīda zelta ābols (grieķi/romieši)	101
Aids un viņa spītīgā ligava (grieķi)	102
Babas Jačas dusmas (slāvi)	102
Nāves vienīgā acs (ķelti)	103
Niknums no Austrumiem	103
Jama no Vēdām	103
Nesaprotamā naraka	104
Budistu Jama	105
Enma-Dai-O: japāņu Jama	105
Nāves dejotāji, postītārkārie	105
Pagrimuma dievi (Vidējie un Tuvie Austrumi)	106
Inannas drausmīgā māsa	106
Sargs ar šakāļa galvu (ēģiptieši)	107
Saules ienaidnieks (ēģiptieši)	107

Otrā daļa. Varoņi	109
Septītā nodaļa. Ceļojums ar varoņiem	111
Psihes atspulgi mītos: Junga arhetipi	111
Dzīļu psiholoģija	113
Aiz mīta maskas: Džozefs Kempbels	114
Varoņa ceļojums	116
Uz eļļi un atpakaļ: nekija	117
No klēpja līdz kapam	120
Astotā nodaļa. Tragiskie varoņi	121
Lidotājs (grieķi)	121
Valdnieks Oidips (grieķi)	122
<i>Pelopa dzimtas lāsts</i>	122
<i>Liktenīgs pareģojums</i>	123
<i>Šausmīgās patiesības meklējumi</i>	123
<i>Traģiska sadursme</i>	123
<i>Sfinksas noslēpums</i>	124
<i>Pareģojuma papildīšanās</i>	124
Nelaimīgais bruņinieks	125
Skota dēli	126
Kuhulina un Ferdiada tragēdija (ķelti)	126
<i>Piedāvājums, ko nevar noraidīt</i>	127
<i>Četru dienu kauja</i>	128
<i>Setantas bēdas</i>	128
<i>Setantas pēdējā cīņa</i>	129
Hagbards un Signe	129
Garmataināis stiprinieks (semīti)	130
<i>Filistiešu slepkava</i>	131
<i>Samsona mīlestība, Dalilas nodevība</i>	131
<i>Filistiešu gūstā</i>	132
Jūda Iskariots	133
Mādzņūns Leila (arābi)	134
Devītā nodaļa. Pusdievu stāvoklis	137
Nanave, Haizivju valdnieka dēls (havajieši)	137
<i>Nanaves atmaskošana</i>	138
<i>Haizivju princis izglābjas</i>	138

Maui no Tarangas galvas (Klusā okeāna salas)	139
<i>Pazudušais dēls atgriežas</i>	139
<i>Maui atklājums</i>	140
Aleksandrs Lielais	140
<i>Bucefāla pieradināšana</i>	141
<i>Gordija mezgls</i>	141
Hērakls	141
<i>Pusdieva izglītība</i>	142
<i>Divpadsmit varoņdarbi</i>	143
Labirinta valdnieks	144
Ninsunas dēls karotājs (babilonieši/asīrieši)	145
<i>Enkidu piekukuļošana</i>	146
<i>Karavīru sadursme</i>	146
<i>Kauja ar Huvavu</i>	146
<i>Ištaras apvainošana</i>	147
Desmitā nodaļa. Troņa mantinieki	149
Pazudušā dēla atgriešanās	149
<i>Ceļš pie Lugnas</i>	150
<i>Makona blēdīgais spriedums</i>	150
Romas dēli	151
Kādreizējais un nākamais valdnieks	152
<i>Ūtera pazudušais dēls</i>	152
<i>Zobens akmenī</i>	152
<i>Avallonas valdnieks</i>	153
Ļaužu aizstāvis	154
<i>Cīņa ar Grendelu</i>	154
<i>Grendela dāma</i>	155
<i>Drosmīgais valdnieks paliek viens</i>	155
Argonautu vadonis (grieķi)	156
<i>Vīrs ar vienu ādas sandali</i>	156
<i>Varoņa bojāeja</i>	156
Viens no pāndavām — strēlnieks (indieši)	157
Milzis slepkava (ebreji)	157
<i>Goliāts no Gātas</i>	158
<i>Batšēbas kārdināšana</i>	158
<i>Dāvida dēli</i>	159
<i>Izraēļu valdnieka nāve</i>	159

Vienpadsmitā nodaļa. Legendāri karavīri	161
Varavīksnes karavīri (kri)	161
Finna cikla varonis (ķelti)	162
<i>Mazā karavīra mācības</i>	163
<i>Kumeila dēls, Morna ienaidnieks</i>	163
<i>Fiannu izvirzīšanās</i>	164
<i>Finna mak Kumeila nāve</i>	164
Fāfnira slepkava (ģermāņi)	165
Daudzsievīis karavīrs (ģermāņi)	166
Divu zobenu varonis (japāņi)	166
<i>Zobenvīru sadursme</i>	167
<i>Musasi koka airis</i>	168
<i>Ganrju divkauja</i>	168
Oni slepkava (japāņi)	170
Lu Bu — lidojošais ģenerālis (ķīnieši)	171
<i>Nodevējs Lu Bu</i>	172
<i>Nepatīkamā patiesība</i>	173
<i>Vairāk ienaidnieku nekā draugu</i>	176
<i>Lidojošā ģenerāļa nāve</i>	177
Patiesība un leģenda par Džanu Feju (ķīnieši)	178
<i>Džans Fejs un pieci Tīģeru ģenerāļi</i>	179
<i>Džans Fejs pie Čanbaņas tilta</i>	180
<i>Brāļa uzticība</i>	181
Tīģera slepkava (ķīnieši)	181
Trešā daļa. Varones: mītu sievietes	183
Divpadsmitā nodaļa. Dusmīgās dāmas	185
Vienroces meitenes atreibība (afrikāņi)	185
<i>Spītīgā svaine</i>	186
<i>Princese vienroce</i>	187
<i>Melīgā brāļa atgriešanās</i>	187
<i>Čūskas dāvana</i>	188
Mikēnu valdniece (grieķi)	188
Varoņa nāve (grieķi)	189
<i>Mēdejas viltība</i>	190
<i>Jāsona nodevība</i>	190
<i>Mēdejas atreibība</i>	191

Nolādētās Lemnas līgavas (grieķi)	191
Pamāte uzurpatore (hindi)	192
<i>Labumu pārpilnība</i>	192
<i>Visu viņas grēku uzskaitījums</i>	193
Ādama pirmā sieva (Tuvie un Vidējie Austrumi)	193
<i>Lilitas atriebība</i>	193
<i>Visu briesmoņu māte</i>	194
<i>Lilitas karš ar grūtniecēm</i>	194
Trīspadsmitā nodaļa. Traģiskas sievietes	195
Sarkanā Vilka meita (Amerikas pamatiedzīvotāji)	195
<i>Iznīcības priekšā</i>	196
<i>Beidzot miers</i>	196
<i>Traģiskās kāzas</i>	197
<i>Nāve divatā</i>	197
Boanna (īri)	197
Īrijas posts	198
<i>Tēļa asinis un kraukļa spalvas</i>	198
<i>Laimes laiks</i>	199
<i>Deirdres un Naoises nāve</i>	199
<i>Konhobara zaudējumi</i>	200
Antigone (grieķi)	200
<i>Septiņi pret Tēbām</i>	200
<i>Valdnieka sirds ietekmēšana</i>	201
<i>Traģēdija turpinās</i>	201
Priesteriene un viņas mīļākais (grieķi)	201
Šakti traģiskā uguns (hindi)	202
<i>Dusmīgais sievastēvs</i>	203
<i>Satī upuris</i>	203
<i>Viena traģēdija, daudz variantu</i>	204
Četpadsmitā nodaļa. Sievietes karotājas	205
Karotājmeitene <i>kachina</i> (hopi)	205
Dzimumu cīņa (čehi)	206
<i>Prinča Premisla sapnis</i>	207
<i>Neskaidrās kaujas aprises</i>	207
<i>Karš plosās</i>	208
<i>Devīnas valdnieces krišana</i>	208

Hervora — vairoga jaunava (skandināvi)	208
<i>Hloda atgriešanās</i>	209
<i>Hervora jāj uz Tumšo mežu</i>	210
<i>Vairoga jaunavas pēdējā cīņa</i>	210
Kareivīgās māsas Skatha un Aiofe (skoti)	211
Fa Mu Laņa/Hua Mulaņa (ķīnieši)	212
<i>Karotājas mācības</i>	213
<i>Mu Laņas atgriešanās</i>	213
<i>Fa Mu Laņas izvirzīšanās</i>	214
<i>Ceļš uz taisnību</i>	214
Cunade un brašais Dziraija (japāņi)	215
Jātnieks romiešu bruņucepurē (persieši)	216
<i>Gordafarida aizjāj</i>	216
<i>Gordafaridas un Sohraba cīņa</i>	217
Piecpadsmitā nodaļa. Pavedinātājas un burves	219
Vīrieši ir cūkas... Burtiski! (grieķi)	219
Sirēnu dziesma (grieķi)	220
Reinas jaunava (ģermāņi)	221
Sieva pazūd sestdienās (franči)	221
Klaidoņa Enga dziesma (īri)	222
Zaļā bruņinieka dāma (angļi)	223
<i>Prasmju spēle</i>	223
<i>Gaveina pārbaude</i>	223
<i>Trīs cirvja cirtieni</i>	224
<i>Kauna rēta</i>	224
Morigana un feja Morgana (Eiropa)	225
Pamāte kārdinātāja (grieķi)	225
Ceturtā daļa. Briesmoņi, riebekļi, dēmoni un šausmas	227
Sešpadsmitā nodaļa. Eņģeļi un dēmoni	229
Eņģeļu kārtas	229
<i>Metatrons</i>	230
<i>Sargeņģeļi</i>	230
Ercenģeļi — augstāko eņģeļu kārtā	231
<i>Izraēla eņģeliskais princis</i>	231
<i>Gabriēls</i>	232
<i>Rafaēls</i>	233

Kritušie eņģeļi	234
<i>Mušu dēmons</i>	235
<i>Indes eņģelis</i>	235
<i>Leviatāns</i>	236
Nindzju pavēlnieki tengu (japāņi)	236
<i>Ko tengu nevar darīt?</i>	236
<i>Karavīrs tengu</i>	237
<i>Tengu un busido</i>	238
<i>Nindzjas: dēmoni, bēgļi vai dumpinieki?</i>	240
Lapsa ziņnese (japāņi)	241
Septiņpadsmitā nodaļa. Pūķi un fejas	243
Rietumu pūķi pret Austrumu pūķiem	243
<i>Skilla (grieķi)</i>	244
<i>Hidra (grieķi)</i>	245
<i>Fāfnira nogalināšana (ģermāņi)</i>	245
<i>Četri pūķu valdnieki (ķīnieši)</i>	246
<i>Jūras pūķis — valdnieks (japāņi)</i>	247
<i>Jamata-no-Oroči (japāņi)</i>	247
Fejas	249
Rūķi (eiropieši)	249
Ceļotāju lāsts (velsieši)	250
Brūnie vīriņi (ķelti)	251
Feju un laumiņu karš (angļi)	251
Astoņpadsmitā nodaļa.	
Nolādēti cilvēki un cilvēku radīti pretekļi	253
Gorgona (grieķi)	253
<i>Šausmīgās māsas</i>	254
<i>Medūzas liktenis</i>	255
<i>Seja, kas nogāza titānu</i>	255
Milzis Talojs (grieķi)	256
Uzņemoties dieva darbus (eiropieši)	257
No cilvēka līdz briesmonim (japāņi)	258
Kaina trimda (jūdi, kristieši/musulmaņi)	259
<i>Slepkavība vai traģiska sagādīšanās</i>	260
<i>Kaina zīme</i>	260
<i>Kaina mīta vampīriskais pārpratums</i>	261

Deviņpadsmitā nodaļa. Mainīgie viltnieki	263
Teriantropi pret likantropiem	263
<i>Likāona lāsts</i>	264
<i>Mūsdienu vilkači</i>	265
Briesmīgais kaķītis	265
Jenotsuns	266
<i>Tanuki un flīžu meistars</i>	267
<i>Dejojošais tējas katliņš</i>	267
Čūsku cilvēki	268
<i>Kobras ļaudis (Āzija)</i>	269
<i>Rāpuļi (mūsdienu)</i>	269
Gaiļa olas dvēsele (lietuvieši)	270
Divdesmitā nodaļa. Vampīri, zombiji un nemirstīgie	273
Pagātnes vampīri	273
Vlads Drakula	274
<i>Prinči ķīlnieki</i>	275
<i>Īsais valdīšanas laiks</i>	276
<i>Vlada atriebeība un Drakulas pils</i>	276
<i>Viņu sauca par Uzdūrēju</i>	277
<i>Kā Vlads kļuva par vampīru</i>	278
Pēteris Plogojovičs: vēsture vai histērija?	279
<i>Vampīrs, kurš gribēja savas kurpes</i>	279
<i>Birokrāta ierašanās</i>	280
<i>Pēteris pie kauna staba</i>	280
Čianši	281
<i>Kā atpazīt Čianši</i>	282
<i>Čianši pret Rietumu vampīriem</i>	282
<i>Daoisma priesteri — slepkavas</i>	282
Mūsdienu mīti par vampīriem	283
Zombiji	284
<i>Vudū zombiji</i>	284
<i>Vīrusu zombiji</i>	285
Divdesmit pirmā nodaļa. Citas mītu un legendu būtnes	287
Čupakabra (Dienvidamerika)	287
<i>Cik liels ir čupakabra</i>	288
<i>Kā izskatās čupakabra</i>	288

<i>Lai čupakabra dzīvo mierā</i>	289
<i>Kādas asinis izvēlas čupakabra</i>	290
Mūsdienu mītu radījums	290
Grifi (eiropieši)	291
Himēra (grieķi)	292
Fēnikss (eiropieši un Tuvie Austrumi)	292
Raidzu (japāņi)	293
Roks (Vidējie Austrumi)	294
Tuksneša dēmoni (Vidējie Austrumi)	295
Divdesmit otrā nodaļa. Salīdzinošā mitoloģija popkultūrā	297
Kas ir salīdzinošā mitoloģija	297
Odins un "Vārna"	298
<i>"Vārnas" sižets</i>	299
<i>Tiešas paralēles</i>	300
<i>Odins un viņa kraukļi</i>	301
<i>Gabriēls un Freijas klātbūtne</i>	301
<i>Sarunas mīklās, izteikas pantos</i>	302
<i>Nāves pārvarētāji</i>	303
Suņš Vukuns, Odisejs un Son Goku	304
<i>Tiešas paralēles</i>	305
<i>Son Goku un Suņš Vukuns</i>	306
<i>Son Goku un Odisejs</i>	307
Samuraji un bruņinieki	307
<i>Tiešas paralēles</i>	310
<i>Sarkanais bruņinieks, sarkanais samurajs</i>	311
<i>Sarkanais karotājs, baltais tīģeris</i>	311
<i>Mīrušo bruņās</i>	311
"Zvaigžņu kari" un leģenda par Arturu	312
<i>Viens burvis, trīs džedaji</i>	313
<i>Tumsas tēvs, cerības dēls</i>	314
Mīts un "Matrikss"	315
<i>Neo — Mesijas arhetips</i>	315
Pielikumi	317
Terminu skaidrojums	317
Ģenealoģija un svarīgas personas	321
Alfabētiskais rādītājs	331

Pirmā nodaļa

Iesākumā...

Šajā nodaļā

- Pirmatnējie mīti no visas pasaules
- Radīšanas mītu līdzības/arhetipi
- Civilizācijas ar pārveidotiem radīšanas mītiem
- Pirmatnējie mīti, kas noliedz radītāja pastāvēšanu

Visas mitoloģijas sakne ir pirmatnējais mīts, stāsts, no kura veidojušies visi vēlākie mīti. Tieši šīs saistības dēļ radīšanas mītus bieži vien uzskata par vissvētākajiem, par galvenajiem. Pirmatnējais mīts ir pamats, uz kura balstās visi pārējie. Tāpēc, ja radīšanas mīts saplīsis druskās, ir pamats baidīties, ka sabruks arī viss tradīcijas kopums. Kopš mūsu pasaules civilizācijas sākušas dalīties savos mītos cita ar citu, paralēles, kas atklājas, bieži vien ir satriecošas. Lasot šo nodaļu, noteikti ievērosiet līdzības. Lūdzu, paturiet prātā, ka šīs grāmatas uzdevums nav apšaubīt kāda reliģiskos uzskatos, bet vienīgi sniegt informāciju.

Jaunās pasaules radīšana

Amerikas pamatiedzīvotāju pirmatnējie mīti paver plašu interesantu piemēru klāstu. Lai gan vietējo cilšu radīšanas mīti ir gadsimtiem veci un lielākoties saglabājušies nemainītā veidā (piemēram, vaiotu), vairāku cilšu (piemēram, okanagonu) mīti pēc to pakļaušanas ir pārveidoti un dažkārt tiem ir uzspiesta balto iekarotāju ietekme. Bēdīgi, bet balto iekarotāju radīšanas mīti bieži ir ieņēmuši vietējo mītu vietu un pēdējie laika gaitā ir gājuši zudumā. Citu Amerikas pamatiedzīvotāju pirmatnējos mītos (piemēram, čiroki) daudzas detaļas par to, "kas" un "kā", ir kļuvušas nenoteiktas. Iespējams, šos zaudējumus ir radījis tas, ka Eiropas kolonisti nemitīgi viņus padzinuši no

dzimtajām vietām, tas darīts arī ar bruņota spēka palīdzību, un valdība viņus spiedusi iekļauties programmās, kuru mērķis ir pamatiedzīvotāju “civilizēšana”. Un tad nav jābrīnās, ka daļa viņu kultūras mītu ir zuduši.

Šajā nodaļā sniegsim tikai vispārēju ieskatu Amerikas pamatiedzīvotāju pirmatnējos mītos. Ja te iekļautu *katras* cilts *visus* pirmatnējos mītus, šī nodaļa aizņemtu simtiem lappušu.

Augšas Vecā vīra dusmas (vaioti)

Vaioti dzīvojuši vietās, kuras tagad aizņem Kalifornijas štats. Par viņu radītāju dievu uzskatāms Augšas Vecais vīrs. Vaiotu pirmatnējais mīts stāsta, ka Augšas Vecais vīrs bijis ārkārtīgi vilnis savā pirmajā mēģinājumā radīt cilvēkus. Viņa izmantotā radīšanas metode nav nekāda īpaša. Pirmais Augšas Vecā vīra radītais cilvēks bijis spalvains un nav bijis apveltīts ar spēju runāt. Atklāti sakot, pirmais cilvēks vairāk līdzinājies dzīvniekam, nevis cilvēciscai būtnei. Vaiotu radīšanas mītā atzīmēts, ka Augšas Vecais vīrs izmantojis plūdus/lietusgāzes, lai iznīcinātu radījumu, kas izraisījis viņā dusmas un neapmierinātību.

Kad Augšas Vecais vīrs appludinājis zemi, kondors kopā ar savu māsu uzpinis grozu, kurā radis patvērumu. Paliekot grozā, pāris pārdzīvojis plūdus. Kad plūdi rimušie un ūdens sācis kristies, kondors un viņa māsa sameklējuši sauszemi un pārpalikušos dzīvniekus. Viņi atklājuši, ka visi pirmie cilvēki ir miruši, bet gandrīz visas spārnainās dzīvās radības — baloži, dūjas un citas — izdzīvojušas.

Kondors, lai gan nekad īpaši nav piepulcināts dieviem, šķietami ir uzņēmis dieva radītāja lomu. Pietiekami savādi, ka šajā stāstā kondora māsa sadusmojas, kad kondors

Mīts un metafora

Daudzos senās pasaules mītos ir pieminēti lieli plūdi/lietusgāzes. Stāsti par milzu plūdiem ir kopīgi amerikāņu, eiropiešu, šumeru, semītu, afrikāņu kultūrās. Lielākā daļa zinātnieku atvaira domu, ka tik vērienīgi plūdi ir patiešs notikums planētas vēsturē. Tomēr daļa pieļauj, ka okeānu piekrastēs, pie upēm vai citām ūdenskrātuvēm (kur lielākoties veidojās senākās civilizācijas) šādi milzu plūdi bija iespējami. Lai gan šķiet neticami, ka visa sauszeme varēja pilnībā atrasties zem ūdens, ir svarīgi paturēt prātā, ka senajiem cilvēkiem pasaule beidzās pie horizonta. Ja visapkārt varēja redzēt vienīgi ūdeni, tad pirmatnējā cilvēka “pasaule” bija applūdusi.

viņu nosauc par māsu. Devies projām, lai apdomātos, kondors atgriežas un nosauc viņu par "savu sievu". Apliecinot vārdu spēku, šis vienkāršais vārds pārveido viņu attiecības: brālis un māsa kļūst par vīru un sievu.

Šīs savienības iznākums ir grūtniecība, un ir dzimis jauna veida cilvēks, kam sekos daudzi citi. Augšas Vecais vīrs to apstiprina un ir apmierināts ar jaunajiem cilvēkiem, lai gan viņš nav to tiešais radītājs. Šīs jaunās būtnes nav klātas ar biezu vilnu, un tās spēj sazināties. Iznākumā Augšas Vecais vīrs atļauj šīm būtnēm dzīvot un nedara tām ļaunu.

Sarkano mālu zelta cilvēki (okanagoni)

Okanagonu ciltis apdzīvoja tagadējo Amerikas Savienoto Valstu ziemeļrietumus un Kanādas/Britu Kolumbijas dienvidrietumus. Pirms baltādaino ierašanās okanagoni nodarbojās ar medniecību un zvejniecību. Ir pilnīgi iespējams, ka okanagonu sākotnējais radīšanas mīts atšķīrās no šeit aprakstītā. Kad baltie apmetās okanagonu zemēs, cilts nevarēja izvairīties no ieceļotāju daudzveidīgās ietekmes. Baltādainie nodarbojās ar lauksaimniecību, un viņu ietekmē klejojošie mednieki un zvejnieki pārtapa par zemkopju sabiedrību. Neapšaubāmi arī cilšu mitoloģijā un kosmoloģijā ienāca baltādaino kristietiskā ideoloģija, liekot viņiem ieviest oriģinālajā radīšanas mītā jaunās idejas un skaidrot, kāpēc cilvēkiem ir dažāda ādas krāsa (kas droši vien nebija atrodams oriģinālajā pirmatnējā mītā).

Okanagonu pirmatnējā mītā dievs (viņi to dēvē par Virsaiti) radījis septiņas pasaules: trīs augšā, trīs apakšā un zemi pa vidu. Mītā ir atzīts (bet nav apliecināts), ka šādu kosmoloģisko kārtību *varētu* būt iedibinājis baltais cilvēks, bet tagad tas ir pieņemts par patiesību. Mīts arī apliecina okanagonu ticējumu, ka planēta ir sievišķa būtne. Sievišķo pirmsākumu apliecina dieviete Māte Zeme okanagonu radīšanas mītā (tā kā oriģinālais pirmatnējais mīts ir gājis zudumā, tas nav pierādāms). Mītā viņai nav dots īpašs vārds, taču uz tveres un skaidrības labad viņa tiek saukta par Zemes Sievieti.

Dievs/Virsaitis pārveidoja Zemes Sievieti par zemi, izmantojot viņas ķermeni dažādu planētas apgabalu radīšanai. Šajā mītā skaidrotas arī

Mīts un metafora

Uzskats, ka zemes radīšanai izmantota dievišķā sieviete/māte, ir raksturīgs ne tikai Amerikas pamatiedzīvotāju mītiem. Līdzīgi rikojās Marduks babiloniešu mītā. Viņš sadalīja gabalos savu māti Tiamatu un no viņas ķermeņa daļām radīja pasauli.

debespuses, kā arī tas, kas šajos virzienos atrodas. Debesis atrodas rietumos, un šajā virzienā Virsaitis novietojis Zemes Sievietes galvu, kamēr viņas pēdas norāda uz austrumiem. Zemes Sievietes miesa ir izmantota augsnes radīšanai, un no šīs augsnes Virsaitis radījis zemes cilvēkus, galvenokārt Amerikas indiāņus.

Tā kā augsne, no kuras radīti indiāņi, bija sarkanais māls, mīts apgalvo, ka tādējādi saprotams, kāpēc Amerikas pamatiedzīvotāji ir sarkanādaini. Tie, kas nepieder pie indiāņiem (mītā norādīti baltie un melnie), radīti no citas krāsas augsnes, un ar to arī izskaidrojama viņu atšķirīgā ādas krāsa.

Mīts beidzas ar apgalvojumu, ka Amerikas pamatiedzīvotāji sarkanās ādas krāsas dēļ ir godājami cilvēki. Mīts skaidro, ka sarkanais māls ir cieši saistīts ar zeltu. Tas vedina uz domu, ka indiāņi ir tieši saistīti ar zeltu. Tādējādi, apgalvo mīts, sarkanādainā rase ir labāka par citām, kuras veidotas no citas augsnes.

Bebra mazbērns (čiroki)

Čiroki par savām mājām uzskata kalnainos apgabalus Amerikas dienvidos. Kad Amerikas Savienoto Valstu valdība atklāja, ka šajās teritorijās ir bagātīgas zelta iegulas, indiāņu ciltis piespiedu kārtā pārvietoja uz rietumiem. Oklahomas apvidū iezīmējās asaru pēdas, jo pārvietošanas procesā tūkstošiem čiroki indiāņu zaudēja dzīvību.

Čiroki pirmatnējais mīts rāda zemi kā milzu salu, kas paceļas no plaša, bezgalīga okeāna. Četros zemes stūros atrodas virves, ar kurām zeme ir stingri piestiprināta pie debesu kupola. Teika stāsta, ka kādu dienu zemi turošās virves satrūkušas, zeme noslīkusi un visu pārņēmis ūdens.

No virszemes, augšējās pasaules, ko sauc par Galunlati, ūdensvabole Deianisi (Bebra mazbērns) devās lejā uz bezgalīgo okeānu un, nespēdama neko atrast uz tā virsmas, nolaidās līdz dibenam. Tā uzpeldēja no dziļuma ar mīkstām dūņām, kas auga un sacietēja, līdz kļuva par zemi. Čiroki mīts vēsta, ka vēlāk zeme ar virvēm tika piestiprināta pie debesīm. Lai gan mīts īpaši neskaidro, kas un kā piestiprinājis virves, tomēr tas ir ticis izdarīts.

Čiroki radīšanas mītā nenoteiktība ir parasts elements. Piemēram, mīts stāsta, ka vispirms ir radīti augi un dzīvnieki, bet vienlaikus norāda, ka nav zināms, kas to ir darījis. Mīts arī stāsta, ka neidentificētā būtne (radītājs dievs, kura vārds acīmredzot ir pazudis vai aizmirsts) licis dzīvniekiem palikt nomodā septiņas nakts. Vairākumam šis uzdevums nav bijis pa spēkam. Vienīgi panteras, pūces un saujiņa citu ar to veiksmīgi

tikuši galā. Par apbalvojumu šie dzīvnieki ieguvuši spēju pārvietoties tumsā gluži tāpat kā dienas gaismā. Tas izskaidro, kāpēc šie dzīvnieki ir nakts plēsoņas. No augiem un kokiem veiksmīgi ir vienīgi egles, lauri, akmeņozoli, priedes un ciedri. Apbalvojumam viņi ir saņēmuši dāvanu nekad nezaudēt zaļumu. Tādējādi šie koki ir mūžam zaļi, bet citi rudenos zaudē lapas un skujuas un visu ziemu ir kaili.

Vīrieti un sievieti radīja vēlāk — pēc dzīvniekiem un augiem. Šo tematu čiroki pirmavotā atkal raksturo nenoteiktība, jo mītā nav izskaidrots veids, kādā cilvēciskās būtnes radās. Čiroki pirmais vīrietis un pirmā sieviete, tāpat kā vaiotu pirmatnējā

Mīts un metafora

Eposā par Gilgamešu varonis Gilgamešs un viņa biedrs Enkidu iztur līdzīgu pārbaudījumu, paliekot nomodā septiņas nakts.

mītā, bija brālis un māsa. Tomēr, pretēji vaiotiem, šeit nav lomas vai vārda, kas norādītu uz pārmaiņām, pēc kurām viņi kļūst vīrs un sieva. Tā vietā notiek visai savāda rīcība. Brālis iesit māšai ar zivi (iespējams, čiroki ar to simbolizē auglību un/vai veiksmi) un liek viņai radīt citus cilvēkus. Māsa tūlīt pat kļūst grūta un pēc septiņām dienām dzemdē. Viņa turpina dzemdēt pa bērnam ik septiņas dienas, kamēr rodas bažas (nav nosaukts tas, *kurš* bažijas) — ja viņa tā turpinās, pasaulē būs pārāk daudz cilvēku. Tāpēc tiek nolemts, ka sieviete varēs dzemdēt tikai reizi gadā.

Apaču radīšanas mīti

Iespējams, ka apači ir vieni no vislabāk zināmajām Amerikas pamatiedzīvotāju ciltīm, galvenokārt pateicoties savu kareivju prasmēm un pārsteidzošajām jāšanas spējām. Lai gan bieži uzskata, ka tā ir viena cilts, īstenībā līdz vienpadsmitā gadsimta sākumam, kad viņi ieradās Amerikas Savienoto Valstu dienvidrietumos, apači sadalījās daudzās apakšciltīs. Šīs apakšciltis sazarojās no četrām galvenajām grupām — lipāniem, baltā kalna, čirikaua un jicarilla apačiem —, kuru pirmatnējie mīti ir saglabājušies. Šeit apskatīsim baltā kalna un čirikaua apaču cilšu pirmatnējos mītus.

Baltā kalna cilts indiāņi tagad dzīvo Arizonas rezervātā. Saskaņā ar viņu pirmatnējo mītu, zemi neradīja dievi, — to izveidoja četri cilvēki. Kad darbs bija pabeigts, austrumu vēja dievs — Melnā Vēja Vecais vīrs — trīs reizes deva triecienu zemei, izveidojot to stingru un radot pērkonu. Četri strādnieki turpināja pilnveidot jaunradītās zemes izskatu. Tad atnāca pērkona dievs Melnais Pērkons un deva zemei “mācību”.